

بررسی مزیت نسبی محصولات زراعی در شهرستان دزفول

محمد کشاورزی*

دانشجوی کارشناسی ارشد اقتصاد کشاورزی، دانشگاه لرستان

Email: Mk8616623@gmail.com

چکیده

در مطالعه حاضر، با استفاده از ماتریس تحلیل سیاستی، مزیت نسبی شش محصول زراعی شامل گندم آبی، ذرت دانه ای آبی، گوجه فرنگی آبی، خیار آبی، هندوانه آبی، بادمجان آبی در شهرستان دزفول مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. داده های مورد نیاز از آمارنامه بانک مرکزی، سالنامه آماری گمرک جمهوری اسلامی ایران، سازمان خوار و بار جهانی، نظام صنفی کشاورزان دزفول و سایر سازمان های مربوطه، جمع آوری گردید. نتایج این تحقیق نشان داد که در سال زراعی ۹۰-۹۱ تولیدکنندگان محصولاتی مثل گندم، گوجه فرنگی، خیار، هندوانه در شرایط فعلی بازار سود کسب نموده اند ولی ذرت دانه ای و بادمجان سودی نداشته اند. این درحالی است که در شرایط تجارت آزاد و بدون دخالت دولت تنها بادمجان سود آور نبوده است. در این مطالعه مشخص می شود که هر دو دسته نهاده های تولید (نهاده های داخلی و قابل مبادله) برای ذرت دانه ای و گندم (طبق روش مطلق برابری قدرت خرید ارز) از یارانه دولت برخوردار بوده اند که نشانگر حمایت دولت از نهاده های تولید این محصولات است و برای سایر محصولات مورد بررسی به تولیدکننده مالیات غیرمستقیم اعمال می شود. همچنین براساس شاخص ضریب حمایت از محصول همه محصولات مدنظر، از حمایتی برخوردار نبوده اند. نتایج حاصل از محاسبه شاخص های هزینه منابع داخلی و سودآوری خالص اجتماعی نشان داد که گندم، ذرت دانه ای، گوجه فرنگی، خیار، هندوانه دارای مزیت نسبی در تولید بوده و بنابراین تولید این محصولات در شهرستان دزفول بایستی در اولویت قرار بگیرد و طبق شاخص ضریب حمایت موثر، محصولات تعیین شده از طرف دولت در فرآیند تولید حمایت نمی شوند.

واژه های کلیدی: مزیت نسبی، ماتریس تحلیل سیاستی، محصولات زراعی، شهرستان دزفول

مقدمه

مزیت نسبی به عنوان ابزاری در راستای تصمیم‌گیری در تولید و تجارت محصولات، نقش مهمی را ایفا می‌کند. بطوریکه کشورها با کسب یا تقویت مزیت نسبی در تولید محصولات، این محصولات را تولید کرده و اقدام به صدور آنها به خارج می‌نمایند. امروزه سازمان تجارت جهانی با تکیه بر تئوری مزیت نسبی و تخصیص بهینه منابع در مبادلات تجاری بین‌المللی اهمیت ویژه‌ای یافته است، بطوریکه کشورهای جهان خواستار پیوستن به این سازمان و بهره‌مندی از منافع حاصل از تجارت هستند زیرا مزیت نسبی تولید جهانی کالا و خدمات در یک سیستم تجارت آزاد به حداکثر می‌رسد.

در تولید محصولات زراعی، علاوه بر اثرات متقابل موجود بین فاکتورهای مربوط به گیاه، خاک و محیط، عوامل اجتماعی و اقتصادی از جمله نقدینگی مناسب و در دسترس بودن نهاده‌ها با قیمت مناسب، نقش مهمی را ایفا می‌نمایند. از آن‌جا که رقابت اقتصادی در دنیای امروز به یک امر اجتناب‌ناپذیر تبدیل شده است، کشورها ناگزیرند برای حفظ استقلال و ایفای نقش مناسب در این دنیای پر رقابت، در طراحی سیاست‌های اقتصادی خود دقت لازم را داشته باشند. از آن‌جا که در بخش کشاورزی ایران، همانند سایر بخش‌های اقتصادی دولت سیاست‌های حمایتی را دنبال می‌نماید، لذا شناخت این سیاست‌ها و تاثیر آنها بر تولید و سودآوری محصولات کشاورزی بسیار مهم است. از این رو، بایستی بتوان توانایی کشور و یا یک منطقه خاص را در تولید محصولات کشاورزی با هزینه تولید پایین، سودآور و قابل رقابت با سایر محصولات، در صورت حذف یارانه‌ها شناسایی نمود.

اساساً تولید یک محصول براساس هدفهای مختلف صورت می‌گیرد. در سطح خرد، هدف تولیدکنندگان حداکثرسازی سود بازاری است، درحالی که در سطح کلان سیاستگذاران درصدد حداکثرسازی منافع و سود اجتماعی یا افزایش ضریب خودکفایی محصولند. این هدفها ممکن است در سطح خرد و کلان با یکدیگر منطبق نباشند. سودآوری بازاری در برگیرنده یارانه‌ها و مالیاتهای پنهان و آشکار است، انحراف دارد و مبنای مناسبی برای تعیین مزیت نسبی تولید و یا سیاستگذاری محصول به شمار نمی‌آید. براساس مبانی اقتصادی و از دیدگاه کلان، در تولید یک محصول باید حداکثرسازی سود اجتماعی و استفاده بهینه از منابع داخلی مورد توجه قرار گیرد. اما حداکثر سود اجتماعی در تولید یک محصول زمانی تحقق می‌یابد که آن محصول از مزیت نسبی بالایی برخوردار باشد. لذا بررسی مزیت نسبی محصولات مختلف این امکان را به سیاستگذار می‌دهد که با طراحی و ارائه الگوی مناسب، تولیدکنندگان را به سمت تولید محصولی با حداکثر سودآوری اجتماعی هدایت کند. در بین محصولات کشاورزی، محصولات زراعی عمدتاً جزء محصولات راهبردی هستند و تحقیق و مطالعه در خصوص مزیت نسبی

آنها و ارزیابی وضعیت حمایتی این محصولات با استفاده از شاخصهای مربوطه از اهمیت بسزایی در امر برنامه ریزی و سیاستگذاری بخش کشاورزی برخوردار است.

اهمیت موضوع

طبق تئوریهای تجارت بین الملل و توجه کشورها به تجارت محصولات کشاورزی، تولید و تجارت این محصولات گسترش یافته است. لذا هدف کشورها دست یافتن به بازارهای جهانی و کسب منفعت هایی که در این راستا عاید این کشورها می شود، است. ولی دستیابی به این بازارها جز کسب مزیت نسبی در تولید و صادرات این محصولات حاصل نمی شود. بخش کشاورزی به عنوان یکی از بخشهای مهم اقتصادی کشور، با توجه به داشتن مزیت های بالقوه طبیعی، و همچنین نقش حساس در امنیت غذایی جامعه، بیش از سایر بخشها نیاز به توجه دارد. بنابراین با توجه به محدودیتهای سرمایه ای، اقلیمی و تکنولوژیکی در بخش کشاورزی، گام برداشتن براساس اصل مزیت نسبی بالایی دارد.

کشورهای در حال توسعه معمولاً با کمبود سرمایه، که از مهمترین منابع تولیدی محسوب می شود، مواجه اند. سایر منابع تولیدی در این کشورها ممکن است فراوان بوده باشد ولی به دلیل عدم استفاده بهینه اتلاف شود که نتیجه این امر بهره وری پایین آنهاست. لذا، برای این کشورها مهم خواهد بود که در راستای توسعه و پیشرفت، سرمایه محدودشان را طوری تخصیص دهند که اولاً سبب به کارگیری سایر عوامل تولیدی و افزایش بهره وری آنها گردد، ثانیاً منابع تولیدی در راستای تولید محصولاتی به کار گرفته شود که دارای مزیت نسبی منطقه ای و ملی باشند.

تخصیص بهینه منابع کمیاب همواره یکی از مسائل موجود در اقتصاد به شمار می رود. با توجه به اهمیت بخش کشاورزی در اقتصاد کشور، تخصیص نهاده های کمیاب این بخش، بخصوص نهاده آب اهمیت ویژه ای پیدا می کند. با استفاده از اصول مزیت نسبی می توان نهاده ها را به نحوی تخصیص داد که بیشترین منفعت اجتماعی را نصیب کشور شود.

اهداف تحقیق

۱- تعیین مزیت نسبی محصولات زراعی در شهرستان دزفول که عبارتند از گندم آبی، ذرت دانه ای، گوجه فرنگی، خیار، هندوانه، بادمجان در سال زراعی ۹۱-۹۰ می باشد.

۲- تعیین میزان درآمد هر کدام از محصولات تعیین شده به قیمت سایه ای و بازاری

- ۳- تعیین هزینه های نهاده های قابل تجارت و غیر قابل تجارت محصولات هم به قیمت سایه ای و قیمت بازاری
- ۴- تعیین میزان حمایت دولت از هر کدام از محصولات

پیشینه پژوهش

مفهوم مزیت نسبی

از نقطه نظر لغوی مزیت نسبی ترجمه اصطلاح انگلیسی (Comparative Advantage) است. در فرهنگ علوم اقتصادی تألیف دکتر منوچهر فرهنگ، مزیت نسبی به این ترتیب تعریف شده است که «هرگاه کشوری بتواند دو کالا را نسبت به کشور دیگر به قیمتی نسبتاً کمتر تولید کند و صرفه نسبی در مورد یکی از دو کالا نسبت به سود کالای دیگر بیشتر باشد می گویند این کشور از مزیت نسبی برخوردار است.»

مزیت نسبی بوسیله دیوید ریکاردو اقتصاددان انگلیسی پایه گذاری شد و این تئوری پس از تئوری مزیت مطلق آدام اسمیت در مبحث مزایای تجارت آزاد بین المللی، مطرح گردید. نظریه های مختلفی که در زمینه ی مزیت مطلق و نسبی وجود دارد عبارتند از:

۱- نظریه مزیت مطلق (Absolute Advantage) آدام اسمیت به این صورت مطرح می شود «اگر کشوری در تولید کالای A مزیت داشته باشد و کشوری دیگری در تولید کالای B، بایستی هر کشوری هر کالایی را که در آن مزیت دارند، تولید کنند و با هم تجارت کنند.»

۲- نظریه مزیت نسبی (Comparative Advantage) اولین بار به وسیله ریکاردو چنین مطرح شد: «اگر تجارت بین کشورها آزاد باشد هر یک از کشورها بایستی محصولاتی را تولید کنند که در مقایسه با سایر محصولات کارایی اقتصادی بیشتری دارند یعنی از مقدار مشخصی نهاده بیشترین مقدار محصول را بدست آوریم یا تولید معینی را به ازای، کمترین نهاده بدست آوریم.»

مروری بر پژوهش های انجام شده

در زمینه مزیت نسبی تحقیقات زیادی در ایران و سایر کشورها صورت گرفته است. پژوهش های داخلی و خارجی به موضوع مزیت نسبی اهمیت فراوان می دهند که در ادامه خلاصه ای از این پژوهش ها آمده است.

مطالعات داخلی

مظهری (۱۳۸۵) در مطالعه خود در خصوص تدوین استراتژی تجارت خارجی در استان خراسان رضوی، به منظور شناسایی و تعیین پتانسیل ها و قابلیت های تولیدی استان در بخش کشاورزی با استفاده از شاخص ضریب مکانی (LQ) برای محصولات کشاورزی استان خراسان رضوی نتیجه گرفت که استان در زمینه تولید محصولات گندم، جو، سایر حبوبات به جز نخود، لویا و عدس، پنبه، چغندر قند، خربزه و هندوانه به منظور صادرات دارای تخصص و توانایی بیشتری نسبت به کل کشور است. براساس محصولات مد نظر قابلیت مصرف در داخل را دارند، ولی برای صادر شدن باید دارای مزیت نسبی آشکار به طور همزمان در سطح کشور باشند.

اکبری (۱۳۸۷) در مطالعه ای به بررسی مزیت نسبی صادرات محصولات کشاورزی و باغی اصفهان پرداخت و نشان داد که سیب درختی دارای بیشترین مزیت نسبی در بین سایر محصولات می باشد.

طوسی و اردستانی (۱۳۸۸) به بررسی مزیت نسبی محصولات زراعی صنعتی در ایران (سویای بهاره آبی، چغندر قند، آفتابگردان، پنبه آبی) با استفاده از ماتریس تحلیل سیاستی پرداختند و نشان دادند که ایران در تولید محصولات پنبه آبی و سویای بهاره آبی دارای مزیت نسبی است، در حالی که آفتابگردان و چغندر قند فاقد مزیت نسبی هستند.

کرباسی و همکارانش (۱۳۸۸) در مطالعه ای به تعیین مزیت نسبی محصولات عمده زراعی در استان های کرمان با استفاده از شاخصهای هزینه منابع داخلی، سودآوری خالص اجتماعی، مزیت اقتصادی و مقیاس مزیت پرداختند و نشان دادند که استان کرمان در تولید و صادرات گندم آبی، ذرت دانه ای، نخود، چغندر قند و سیب زمینی مزیت نسبی دارد.

اردستانی و طوسی (۱۳۸۹) مزیت نسبی محصولات زراعی در ایران را با استفاده از ماتریس تحلیل سیاستی بررسی و نتیجه گیری کردند که ایران در تولید محصولات گندم دیم، جو دیم، ذرت دانه ای آبی، نخود دیم و آبی، پیاز و سیب زمینی دارای مزیت نسبی است و در سایر محصولات فاقد مزیت نسبی می باشد.

مطالعات خارجی

سازمان خوار و بار جهانی (۲۰۰۱)، مزیت نسبی محصولات زراعی در کشور مصر را با استفاده از شاخص DRG مورد مطالعه قرار داده است. نتایج مطالعه نشان می دهد که کشور مصر در تولید محصولات گندم، پنبه،

نیشکر، چغندر قند و سیب زمینی تابستانه و گوجه فرنگی زمستانه دارای مزیت نسبی است، اما در تولید محصولات ذرت دانه ای و علوفه ای و برنج فاقد مزیت نسبی است.

موهنتی و فنگک در مطالعه ای از روش ماتریس تحلیل سیاستی برای تعیین کارایی تولید پنبه در پنج ایالت اصلی استفاده کرده اند که نتایج حاصل نشان داد، در استان مهاراشترا یعنی دومین تولید کننده پنبه هند، تولید محصول کارا نمی باشد و نیشکر بادام زمینی از مزیت نسبی بالاتری برخوردارند (mohanty&fang,2002).

زونگ و همکاران (۲۰۰۲)، مزیت نسبی منطقه ای تولید غلات در چین را مستقیماً بر حسب میزان تولید و هزینه های مربوطه تعیین کرده اند. براساس نتایج، مزیت نسبی محصولات عمده ی زراعی تولیدی در مناطق مختلف چین به طور معناداری با هم اختلاف دارند. همچنین قابلیت زیادی برای بهبود تخصیص منابع و افزایش تولید در اثر تخصیص مجدد در بخش ها وجود دارد. نتایج همچنین نشان می دهد که چین قادر است در بازارهای جهانی رقابت کند.

هیونگ و همکارانش نشان دادند که الگوی زراعی محصولات به طور معناداری تغییر یافته است و با افزایش درآمد کشت برنج و گندم (که غذاهای اصلی می باشند) جایشان را به سیب زمینی، ذرت دانه ای و سایر غلات داده اند (hung et al.,2003).

پیرسون و همکارانش در مطالعه ای برای کشور اندونزی، ضمن تشریح مجدد روش ماتریس سیاستی، مطالعات مزیت نسبی در این کشور را جمع آوری و گزارش نموده اند. براساس نتایج به دست آمده، کشور اندونزی در تولید محصول برنج دارای مزیت می باشد (pearson et al.,۲۰۰۳).

سین و همکارانش در مطالعه ای، رقابت پذیری نیشکر در استان های پنجاب و سند پاکستان را با استفاده از روش ماتریس تحلیل سیاستی بررسی کردند. نتایج مطالعه نشان داد که استانهای مذکور در تولید نیشکر فاقد مزیت نسبی هستند (ssain et al.,2006).

روش تحقیق

همانگونه که اشاره شد در این تحقیق برای محاسبه مزیت نسبی از روش ماتریس تحلیل سیاستی استفاده می شود.

تشریح ماتریس تحلیل سیاستی

ماتریس تحلیل سیاستی از دو رابطه حسابداری تشکیل شده است. یکی از آنها سودآوری است که عبارت از تفاوت بین درآمدها و هزینه ها است و دیگری تاثیر انحرافات را (انحراف سیاستی و کاستی های بازار) از

طریق تفاوت بین عناصر ماتریس در شرایط فعلی و شرایط بدون انحرافات بررسی می نماید. با پر کردن عناصر ماتریس تحلیل سیاستی برای یک سیستم کشاورزی، تحلیل گر می تواند تاثیر سیاستهای فعلی و همچنین کارایی اقتصادی سیستم را تعیین نماید.

تعریف سود آوری، تفاوت بین درآمد حاصل فروش محصولات و هزینه های تولید است. در ماتریس تحلیل سیاستی آن چنانکه در جدول (۱) ملاحظه می شود، سود آوری به صورت افقی در سطرهای ماتریس مورد محاسبه قرار می گیرد و با عبور از ستونهای ماتریس در ستون سمت چپ قرار می گیرد. در این ماتریس ستون درآمدها در سمت راست قرار دارد و سپس هزینه ها در میانه ماتریس به دو ستون مجزا تقسیم می شوند.

هر ماتریس PAM شامل دو ستون هزینه است، یکی برای نهاد های قابل تجارت و دیگری برای منابع داخلی. زیرا همانگونه که اشاره گردید نحوه محاسبه قیمت های سایه ای این نهاد ها و منابع با هم متفاوت است و لازم است که از یکدیگر تفکیک گردند.

در سطر اول ماتریس عناصر بر اساس قیمت های بازاری محاسبه می شوند و در سطر دوم عناصر ماتریس بر اساس قیمت های سایه ای تعیین می گردند. در سطر سوم اختلاف بین سطر های اول و دوم محاسبه می شود و آنجا که این سطر انحراف هر یک از عناصر را در شرایط واقعی نسبت به شرایط حقیقی می سنجد این اختلاف، انحرافات هر یک از عناصر را نشان می دهد.

جدول ۱- ساختار ماتریس تحلیل سیاستی

درآمد	هزینه			سود	
	نهاد های قابل تجارت	عوامل داخلی			
A	B	C	D		قیمت های بازاری
E	F	G	H		قیمت های سایه ای
I	J	K	L		انحراف

A: درآمد حاصل از هر واحد تولیدی به قیمت بازاری

B: مجموع هزینه ی نهاد های قابل تجارت برای هر واحد محصول به قیمت بازاری

C: مجموع هزینه ی نهاد های غیر قابل تجارت برای هر واحد محصول به قیمت بازاری

E: درآمد حاصل از هر واحد محصول تولیدی به قیمت سایه ای

F: مجموع هزینه ی نهاد های قابل تجارت برای هر واحد محصول به قیمت سایه ای

- G: مجموع هزینه‌ی نهاده‌های غیرقابل تجارت برای هر واحد محصول به قیمت سایه‌ای
- D: سود حاصل از هر واحد محصول تولیدی به قیمت بازاری
- H D=A-B-C
- I H=E-F-G
- J I=A-E
- اختلاف در آمد حاصل از هر واحد محصول تولیدی به قیمت سایه‌ای و بازاری
- اختلاف هزینه‌ی نهاده‌های قابل تجارت هر واحد محصول تولیدی به قیمت بازاری و سایه‌ای
- J=B-F
- K: اختلاف هزینه‌ی نهاده‌های غیرقابل تجارت هر واحد محصول تولیدی به قیمت بازاری و سایه‌ای
- K=C-G
- L: مجموع ارزش سیاست‌های حمایتی یا بازدارنده‌ی دولت
- L=D-H-I-
- K-j

در صورتی که I منفی باشد، مالیات ضمنی بر تولید کنندگان وضع شده است. I مثبت به معنای پرداخت یارانه در تولید محصول بوده و در واقع مجموع سیاست‌های دولت شکل حمایتی برای تولیدکننده داشته است. J منفی نشان می‌دهد که تولیدکننده نهاده‌های قابل تجارت را با قیمت کمتری از هزینه‌ی فرصت آن‌ها بدست آورده است به عبارت دیگر این نهاده‌ها از یارانه برخوردارند، در غیراین صورت قیمت بازاری این نهاده‌ها بیشتر از قیمت سایه‌ای آن‌ها خواهد بود. اگر K منفی باشد، کشاورزان برای نهاده‌های غیرقابل تجارت کمتر از هزینه‌ی فرصت آن‌ها پرداخت می‌کنند و در صورت مثبت بودن K، قیمت پرداختی کشاورزان بیشتر از هزینه‌ی فرصت آن‌ها است. در صورت مثبت بودن L، در اثر سیاست مداخله‌ی دولت سود بیش تری کسب می‌کنند، اما L منفی بیانگر آن است که در شرایط بازار آزاد، کسب سود بیش تری میسر می‌شود. اگر D مثبت باشد، در شرایط مداخله‌ی دولت سود بازاری برای تولیدکننده وجود دارد، در غیر این صورت مداخله‌ی دولت به زیان تولیدکننده خواهد بود. H مثبت نشان می‌دهد منابع در تولید محصول به شکل کارا استفاده شده‌اند و تولید محصول در در آمد ملی اثر مثبت دارد.

شاخص‌های مزیت نسبی

۱- هزینه منابع داخلی (DRC): این نسبت هزینه منابع داخلی به قیمت‌های سایه‌ای را به تفاوت درآمد‌ها و هزینه‌ی نهاده‌های قابل تجارت بر حسب قیمت‌های سایه‌ای اندازه‌گیری می‌کند. در صورتی که $DRC < 1$ باشد، منطقه در تولید محصول نسبت به واردات آن مزیت نسبی دارد و هنگامی برابر یک باشد، یعنی تولید در نقطه‌ی سربه‌سراست.

$$DRC = \frac{G}{E-F}$$

۲- سود آوری خالص اجتماعی (NSP): چنانچه حاصل این شاخص مثبت باشد، حاکی از وجود مزیت نسبی در تولید محصول مورد بررسی است، درحالی که منفی بودن آن عدم وجود مزیت نسبی در تولید محصول را نشان می‌دهد.

$$NSP=E-F-G$$

۳- ضریب حمایت اسمی از نهاد (NPCI): در چارچوب ماتریس تحلیل سیاستی با کمک رابطه زیر بدست می آید. چنانچه مقدار این شاخص بزرگتر از یک باشد، هزینه های نهاد های قابل مبادله به قیمت بازاری از هزینه آنها به قیمت سایه ای بیشتر بوده و در این حالت، تولیدکننده مالیات غیرمستقیم پرداخت می نماید. چنانچه این شاخص کمتر از یک باشد، به تولیدکننده در بکارگیری نهاد های قابل تجارت، یارانه غیرمستقیم پرداخت می شود.

$$NPCI = \frac{B}{F}$$

۴- ضریب حمایت اسمی بر محصول (NPCO): این ضریب نسبت در آمد بر حسب قیمت های بازاری را به در آمد بر حسب قیمت سایه ای اندازه گیری می کند. اگر $NPCO > 1$ باشد، به تولید محصول یارانه ی غیر مستقیم تعلق گرفته است. اگر $NPCO < 1$ باشد، نشاندهنده این است که قیمت بازاری محصول از قیمت جهانی کمتر بوده و در واقع مالیات غیرمستقیم بر تولیدکننده اعمال شده است. اگر $NPCO = 1$ باشد، هیچ گونه حمایتی از محصول صورت نگرفته است.

$$NPCO = \frac{A}{E}$$

۵- ضریب حمایت موثر (EPC): این معیار نسبت ارزش افزوده ی تولید محصول بر حسب قیمت های بازاری را به ارزش افزوده ی تولید بر حسب قیمت های سایه ای می سنجد. از محاسبه این ضریب می توان آثار مداخله ی دولت در بازار نهاد ها و بازار محصول را به طور همزمان بررسی کرد. اگر $EPC > 1$ باشد، دولت از تولید محصول حمایت کرده است. اگر $EPC < 1$ باشد، مداخله ی دولت به زیان تولید محصول بوده و اگر $EPC = 1$ باشد، دولت هیچ گونه سیاستی بر تولید محصول اعمال نکرده است.

$$EPC = \frac{A-B}{E-F}$$

تعیین قیمت های بازاری و سایه ای نهاد ها و محصولات

از آن جا که برای محاسبه عناصر ماتریس تحلیل حساسیتی و در نتیجه محاسبه شاخص های مختلف نیاز به قیمت بازاری و سایه ای نهاد ها و محصولات می باشد، در این قسمت نحوه محاسبه این قیمت ها آمده است. برای محاسبه درآمد حاصل از هر محصول به قیمت بازاری، ابتدا عملکرد در هکتار محصول در قیمت بازاری آن ضرب شده و سپس ارزش محصول فرعی به آن اضافه گردیده است.

قیمت سایه ای، نشان دهنده ارزش یک واحد محصول یا نهاده در شرایط تجارت آزاد بدون تاثیر عواملی خارج از نیروهای بازار می باشد. تامین این شرایط در داخل یک کشور، به خصوص برای کالاهای کشاورزی، مشکل است زیرا قیمت محصولات کشاورزی در اکثر کشورها، به خاطر سیاست های حمایتی و مالیاتی از آنچه که واقعا باید باشد، منحرف می شود. در این شرایط، قیمت های داخلی ارزش حقیقی محصولات را به خوبی منعکس نمی کنند. تحریف قیمت محصولات، باعث تغییر کاذب بازده نهاده ها شده و با تغییر قیمت آن ها، ترکیب بهینه نهاده ها را تغییر می دهد. در این شرایطی، معمولا قیمت جهانی محصولات و نهاده های قابل تجارت به عنوان قیمت سایه ای آنها مورد استفاده قرار می گیرد، زیرا این قیمت تحت تاثیر عرضه و تقاضا بوده و تقریب قابل قبولی از ارزش حقیقی نهاده ها و محصولات می باشد. برای تعیین قیمت های سایه ای نهاده ها و درآمد حاصل از هر محصول بسته به نوع نهاده و محصول از روش های مختلفی استفاده گردید.

قیمت سایه ای نهاده های قابل تجارت

کود شیمیایی کالایی قابل مبادله است. قسمتی از کود شیمیایی مصرفی از تولید داخل و بخش دیگر از محل واردات تامین می گردد. در تعیین قیمت سایه ای کودهای شیمیایی، قیمت CIF وارداتی مد نظر بوده که برای تبدیل به قیمت ریالی از نرخ واقعی ارز برای هر دلار استفاده شده است. از آنجا که در عمل، کودهای شیمیایی با قیمت یارانه ای در اختیار کشاورزان قرار می گیرد. از این رو برای واقعی کردن قیمتها، نرخ واقعی ارز (سایه ای)، که نوعی هزینه فرصت ارز است، در محاسبه قیمت سایه ای نهاده مذکور مورد توجه قرار گرفته است.

از مجموع حاصل ضرب های مقادیر مورد نیاز از هر نوع کود در قیمت CIF آن و سپس تبدیل آن به ریال با استفاده از نرخ سایه ای ارز، قیمت سایه ای کود شیمیایی برای هر محصول استخراج شده است. قیمت سموم و علف کش ها، نیز به همین صورت محاسبه می شود.

قیمت سایه ای نهاده های غیر قابل تجارت

بذر و کود حیوانی از جمله نهاده هایی هستند که معمولا خود کشاورزان آنها را تولید و مبادله می کنند و اختلال خاصی در بازار آنها وجود ندارد. لذا، قیمت بازاری آنها قیمت سایه ای محسوب می شود.

برای تعیین قیمت سایه ای آب: در منطقه شهرستان دزفول مهم ترین منبع آبیاری، آب رودخانه ی دز می باشد. به طور معمول دو روش برای اجاره ی زمین و منابع آبی در منطقه است: اول اجاره ی همزمان آب و زمین، دوم فروش ساعتی آب است که به نظر می رسد روش مناسبی برای محاسبه هزینه فرصت ازدست رفته ی آب باشد.

تعداد ساعات آبیاری در هر نوبت * تعداد دفعات آبیاری * قیمت هر ساعت آب آبیاری = هزینه ی آبیاری یک هکتار
 قیمت سایه ای زمین: از نرخ اجاره ی زمین برای محصولات رقیب استفاده شده است یا متوسط هزینه اجاره یک واحد
 از محصولات می باشد.

قیمت سایه ای نیروی کار: برابر با دستمزد پرداختی به نیروی کار مزرعه در نظر گرفته شده است.
 قیمت سایه ای کار ماشین آلات: ۳۶٪ هزینه کار ماشین آلات، در بخش هزینه ی نهاده های داخلی در نظر گرفته شده
 است.

روش محاسبه نرخ سایه ای ارز

از آنجا که در محاسبه ماتریس تحلیل سیاستی و تبدیل قیمت های بین المللی به قیمت های داخلی نرخ ارز از اهمیت
 فوق العاده ای برخوردار است، لذا برای محاسبه قیمت های سایه ای نمی توان از نرخ ارز رسمی استفاده نمود. زیرا نرخ
 ارز رسمی با استفاده از اهرم های دولت کنترل می شود و باعث انحراف در نتایج ما خواهد شد. روش ساده برای
 محاسبه قیمت سایه ای ارز، استفاده از تئوری برابری قدرت خرید (PPP) است. از این روش در مطالعات زیادی استفاده
 کرده اند.

بر اساس این نظریه، نرخ ارز به دو روش مطلق و نسبی محاسبه می شود که ما در این تحقیق از هر دو روش
 مطلق و نسبی برابری قدرت خرید استفاده کردیم.

$$E = \frac{P_{ig}}{P_{dg}} \quad \text{۱- روش مطلق برابری قدرت خرید}$$

P_{ig} قیمت یک اونس طلا در بازار داخلی بر حسب ریال در سال ۱۳۹۰

P_{dg} قیمت یک اونس طلا در بازار جهانی بر حسب دلار در سال ۲۰۱۱

$$E = \left(\frac{P_i}{p_i^*} \right) E_0 \quad \text{۲- روش نسبی برابری قدرت خرید}$$

P_i : شاخص قیمت مصرف کننده در ایران

p_i^* : شاخص قیمت مصرف کننده در ایالات متحده امریکا

E_0 : نرخ آزاد ارز در سال پایه

داده های پژوهش

برای تهیه اطلاعات مورد نیاز پژوهش، میزان سطح زیر کشت و عملکرد در هکتار و کل تولید هر کدام از محصولات تعیین شده و قیمت تضمینی گندم آبی از نظام صنفی کشاورزی دزفول گرفته شده است. برای دست یابی به دیگر منابع آمار و اطلاعات از آمار بازرگانی خارجی گمرک ایران، بانک مرکزی ایران، جهاد کشاورزی دزفول، سازمان خوار و بار جهانی (فائو)، صندوق جهانی پول استفاده شده است.

جدول ۲- سطح زیر کشت، میزان تولید، قیمت واحد محصولات در سال زراعی ۹۰-۹۱

محصول	سطح زیر کشت (هکتار)	میزان تولید در هر هکتار (تن)	کل میزان تولید دزفول (تن)	قیمت 1kg
گندم آبی	۴۷۰۰۰	۴	۱۸۸۰۰۰	۴۵۰۰ ریال
ذرت دانه ای	۲۷۰۰۰	۴,۷	۱۲۶۹۰۰	۲۱۰۰ ریال
گوجه فرنگی	۱۲۶۰	۲۰	۲۵۲۰۰	۶۵۰۰ ریال
خیار	۲۵۲۰	۱۵	۳۷۸۰۰	۸۰۰۰ ریال
هندوانه	۱۶۸۰	۲۵	۴۲۰۰۰	۵۰۰۰ ریال
بادمجان	۱۰۰۰	۵	۵۰۰۰	۶۰۰۰ ریال

جدول ۳- قیمت جهانی محصولات و نهاده های آن طبق آخرین گزارش فائو (بر حسب دلار)

محصول	قیمت جهانی یک تن	قیمت جهانی سموم در هکتار
گندم آبی	۳۴۶	۵۴
ذرت دانه ای	۳۲۰	۶۰
گوجه فرنگی	۱۵۰۰	۱۱۵
خیار	۹۴۵	۱۱۰
هندوانه	۴۷۵	۷۴
بادمجان	۶۵۰	۱۲۵

جدول ۴- قیمت جهانی کود

کود فسفات (در هر تن)	۳۶۷ دلار
کود اوره (در هر تن)	۵۷۵ دلار

محاسبات تحقیق

قیمت سایه ای ارز

۱- روش مطلق برابری قدرت خرید: (بر حسب ریال)

$$E = \frac{32016283}{1700} = 18833$$

۲- روش نسبی برابری قدرت خرید: (بر حسب ریال)

$$E = \left(\frac{285.6}{226.663} \right) 13500 = 17010.2$$

درآمد محصولات بر حسب قیمت های سایه ای و بازاری

جدول ۵- درآمد محصولات بر حسب قیمت سایه ای و بازاری (محاسبات برای یک هکتار و بر حسب ریال)

محصول	درآمد کل روش مطلق	درآمد کل روش نسبی	درآمد بازاری (ریال)	درآمد فرعی	کل درآمد بازاری (ریال)
گندم آبی	۲۶۰۶۴۸۷۲	۲۳۵۴۱۸۴۰	۱۸۰۰۰۰۰	۲۰۰۰۰۰۰	۲۰۰۰۰۰۰
ذرت دانه ای	۲۸۳۲۴۸۳۲	۲۵۵۸۳۰۴۰	۹۸۷۰۰۰۰	۹۸۷۰۰۰۰
گوجه فرنگی	۵۶۴۹۹۰۰۰۰	۵۱۰۳۰۰۰۰۰	۱۳۰۰۰۰۰۰	۱۳۰۰۰۰۰۰
خیار	۲۶۶۹۵۷۷۷۵	۲۴۱۱۱۶۷۵۰	۱۲۰۰۰۰۰۰	۱۲۰۰۰۰۰۰
هندوانه	۲۲۳۴۴۱۸۷۵	۲۰۱۹۹۳۷۵۰	۱۲۵۰۰۰۰۰	۱۲۵۰۰۰۰۰
بادمجان	۶۱۲۰۷۲۵۰	۵۵۲۸۲۵۰۰	۳۰۰۰۰۰۰	۳۰۰۰۰۰۰

هزینه های نهاده های قابل تجارت بر حسب قیمت های سایه ای

جدول ۶- هزینه های نهاده های قابل تجارت بر حسب قیمت های سایه ای (محاسبات برای یک هکتار و بر حسب ریال)

محصول	کوداوره (روش مطلق)	کوداوره (روش نسبی)	کودفسفات (روش مطلق)	کودفسفات (روش نسبی)
گندم آبی	۳۲۴۸۶۹۲	۲۹۳۴۲۲۵	۶۹۱۱۷۱	۶۲۴۲۶۷
ذرت دانه ای	۴۳۳۱۵۹۰	۳۹۱۲۳۰۰	۱۳۸۲۳۴۲	۱۲۴۸۵۳۴
گوجه فرنگی	۴۸۷۳۰۳۸	۴۴۰۱۳۳۷	۱۲۴۴۱۰۷	۱۱۲۳۶۸۰
خیار	۴۳۳۱۵۹۰	۳۹۱۲۳۰۰	۱۰۳۶۷۵۶	۹۳۶۴۰۰
هندوانه	۲۱۶۵۷۹۵	۱۹۵۶۱۵۰	۷۲۵۷۲۹	۶۵۵۴۸۰
بادمجان	۲۷۰۷۲۴۳	۲۴۴۵۱۸۷	۸۲۹۴۰۵	۷۴۹۱۲۰
محصول هزینه	سموم (روش مطلق)	سموم (روش نسبی)	%۶۴ هزینه ی ماشین آلات	
گندم آبی	۱۰۱۶۹۸۲	۹۱۸۵۴۰	۹۶۰۰۰۰	
ذرت دانه ای	۱۱۲۹۹۸۰	۱۰۲۰۶۰۰	۸۹۶۰۰۰	
گوجه فرنگی	۲۱۶۵۷۹۵	۱۹۵۶۱۵۰	۳۲۰۰۰۰۰	
خیار	۲۰۷۱۶۳۰	۱۸۷۱۱۰۰	۳۲۰۰۰۰۰	
هندوانه	۲۰۳۳۹۶۴	۱۸۳۷۰۸۰	۱۲۸۰۰۰۰	
بادمجان	۲۴۴۸۲۹۰	۲۲۱۱۳۰۰	۱۹۲۰۰۰۰	

هزینه های نهاده های قابل تجارت بر حسب قیمت بازاری

جدول ۷- هزینه های نهاده های قابل تجارت بر حسب بازاری (محاسبات برای یک هکتار و بر حسب ریال)

محصول	بذر	کود اوره	کود فسفات	سموم	%۶۴ هزینه ماشین آلات
گندم آبی	۹۹۰۰۰۰	۲۱۰۰۰۰۰	۸۰۰۰۰۰	۸۰۰۰۰۰	۹۶۰۰۰۰
ذرت دانه ای	۵۲۵۰۰۰	۲۸۰۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰۰	۸۰۰۰۰۰	۸۹۶۰۰۰
گوجه فرنگی	۴۰۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰۰	۵۰۰۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰۰۰	۳۲۰۰۰۰۰

۳۲۰۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰۰	۵۰۰۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰۰۰	۷۰۰۰۰۰۰	خیار
۱۲۸۰۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰۰۰	۲۰۰۰۰۰۰۰	۳۰۰۰۰۰۰۰	۲۰۰۰۰۰۰۰	هندوانه
۱۹۲۰۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰۰۰	۱۵۰۰۰۰۰۰	۸۰۰۰۰۰۰۰	بادمجان

هزینه های نهاده های غیر قابل تجارت بر حسب قیمت سایه ای

جدول ۸- هزینه های نهاده های غیر قابل تجارت بر حسب قیمت سایه ای (محاسبات برای یک هکتار و بر حسب ریال)

محصول	هزینه	نیروی کار	زمین	آب	۳۶٪ هزینه ماشین آلات
گندم آبی	۳۶۰۰۰۰۰	۵۰۰۰۰۰۰	۷۰۰۰۰۰۰	۵۴۰۰۰۰۰	
ذرت دانه ای	۱۲۲۵۰۰۰۰	۵۰۰۰۰۰۰	۷۰۰۰۰۰۰	۵۰۴۰۰۰۰۰	
گوجه فرنگی	۳۰۰۰۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰۰۰	۳۰۰۰۰۰۰۰	۱۸۰۰۰۰۰۰۰	
خیار	۳۰۰۰۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰۰۰	۳۰۰۰۰۰۰۰	۱۸۰۰۰۰۰۰۰	
هندوانه	۳۰۰۰۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰۰۰	۳۰۰۰۰۰۰۰	۷۲۰۰۰۰۰۰۰	
بادمجان	۴۵۰۰۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰۰۰	۳۰۰۰۰۰۰۰	۱۰۸۰۰۰۰۰۰۰	

هزینه های نهاده های غیر قابل تجارت بر حسب قیمت بازاری

جدول ۹- هزینه های نهاده های غیر قابل تجارت بر حسب قیمت بازاری (محاسبات برای یک هکتار و بر حسب ریال)

محصول	هزینه	نیروی کار	زمین و آب	۳۶٪ هزینه ماشین آلات
گندم آبی	۳۶۰۰۰۰۰۰	۲۰۰۰۰۰۰۰	۵۴۰۰۰۰۰۰	
ذرت دانه ای	۱۲۲۵۰۰۰۰۰	۲۰۰۰۰۰۰۰	۵۰۴۰۰۰۰۰۰	
گوجه فرنگی	۳۰۰۰۰۰۰۰۰	۴۰۰۰۰۰۰۰	۱۸۰۰۰۰۰۰۰	
خیار	۳۰۰۰۰۰۰۰۰	۴۰۰۰۰۰۰۰	۱۸۰۰۰۰۰۰۰	
هندوانه	۳۰۰۰۰۰۰۰۰	۴۰۰۰۰۰۰۰	۷۲۰۰۰۰۰۰۰	
بادمجان	۴۵۰۰۰۰۰۰۰	۴۵۰۰۰۰۰۰۰	۱۰۸۰۰۰۰۰۰۰	

نتایج حاصل از محاسبه شاخص های مورد بررسی

براساس شاخص هزینه منابع داخلی، محصولات گندم آبی، ذرت آبی، گوجه فرنگی آبی، خیار آبی، هندوانه آبی دارای مزیت نسبی بوده، در حالی که این شاخص برای بادمجان آبی بزرگتر از یک بوده و نشانگر عدم وجود مزیت نسبی در تولید این محصول است.

شاخص سودآوری خالص اجتماعی که سود حاصل از تولید را براساس قیمت های سایه ای نشان می دهد، بیانگر این است که محصولات گندم آبی، ذرت، گوجه فرنگی، خیار، هندوانه دارای سودآوری خالص اجتماعی بوده، درحالی که این شاخص برای بادمجان منفی بوده و سودآوری ندارد.

جدول ۱۰- نتایج حاصل از محاسبه شاخص های مورد بررسی (یک هکتار و بر حسب ریال)

شاخص NSP		شاخص DRC		محصول
روش مطلق	روش نسبی	روش مطلق	روش نسبی	
۸۲۶۴۸۰۸	۱۰۳۰۸۰۲۷	۰,۵۴	۰,۴۸	گندم آبی
۵۱۶۰۶	۲۱۳۰۹۲۰	۰,۹۹	۰,۸۹	ذرت دانه ای
۴۴۶۵۳۵۸۹۳	۵۰۱۲۲۵۸۹۳	۰,۰۸	۰,۰۸	گوجه فرنگی
۱۷۸۹۵۶۵۹۷۴	۲۰۴۷۹۷۹۹۹	۰,۲۰	۰,۱۷	خیار
۱۴۷۶۱۹۵۵۲	۱۶۹۲۶۷۶۷۷	۰,۲۲	۰,۲	هندوانه
-۱۱۱۲۳۰۹۸	-۵۷۷۷۶۸۸	۱,۲۳	۱,۱	بادمجان

براساس شاخص ضریب حمایت اسمی از محصول که وضعیت مداخله دولت را در بازار محصول نشان می دهد، بازار تمام محصولات مورد بررسی در سال زراعی ۹۱-۹۰ در شهرستان دزفول از حمایت برخوردار نبوده و مالیات غیر مستقیم به تولیدکنندگان این محصولات تعلق گرفته است. شاخص ضریب حمایت اسمی از نهاد که وضعیت حمایت دولت از نهاد های وارداتی را نشان می دهد، برای ضریب حمایت اسمی از نهاد مشاهده می شود که طبق روش مطلق کوچکتر از یک بوده، به کشاورز در بکارگیری نهاد ها یارانه غیرمستقیم پرداخت می شود و بر حسب روش نسبی بزرگتر از یک بوده است و در این حالت تولیدکننده مالیات غیرمستقیم می پردازد. هم چنین این شاخص برای ذرت دانه ای آبی کمتر از یک بوده و به کشاورز یارانه غیرمستقیم تعلق می گیرد. شاخص ضریب حمایت اسمی از نهاد برای گوجه فرنگی، خیار، هندوانه، بادمجان بزرگتر از یک بوده و در این حالت تولیدکننده مالیات غیرمستقیم می پردازد.

شاخص ضریب حمایت موثر که آثار مداخله دولت را در بازار نهاده ها و محصولات به طور همزمان نشان می دهد، مداخله ی دولت به زیان تولید محصول بوده است.

جدول ۱۱- نتایج حاصل از محاسبه شاخص های مورد بررسی (یک هکتار و بر حسب ریال)

محصول	ضریب حمایت اسمی بر محصول (NPCO)		ضریب حمایت اسمی بر نهاده (NPCI)		ضریب حمایت موثر (EPC)	
	روش مطلق	روش نسبی	روش مطلق	روش نسبی	روش مطلق	روش نسبی
گندم آبی	۰,۷۶۷	۰,۸۴۹	۰,۹۵۴	۱,۰۳۹	۰,۷۱۲	۰,۷۹۲
ذرت دانه ای	۰,۳۴	۰,۳۸۵	۰,۷۷۷	۰,۸۵۰	۰,۱۸	۰,۲
گوجه فرنگی	۰,۲۳	۰,۲۵	۲,۸	۳,۰۱	۰,۱۹	۰,۲۱
خیار	۰,۴۴	۰,۴۹	۳,۳	۳,۴۷	۰,۳۳	۰,۳۶
هندوانه	۰,۵۵	۰,۶۱	۲,۹۴	۳,۱۹	۰,۴۹	۰,۵۴
بادمجان	۰,۴۹	۰,۵۴	۵,۶۸	۶,۱۳	-۰,۲۷	-۰,۳۱

ماتریس تحلیل حساسیت برای محصولات مورد بررسی

ماتریس تحلیل حساسیت برای یک هکتار گندم

سود	هزینه ها		درآمد	
	منابع داخلی	نهاده های قابل تجارت		
۹۲۱۰۰۰۰	۵۱۴۰۰۰۰	۵۶۵۰۰۰۰	۲۰۰۰۰۰۰۰	بر حسب قیمت بازاری
۱۰۳۰۸۰۲۷	۹۸۴۰۰۰۰	۵۹۱۶۸۴۵	۲۶۰۶۴۸۷۲	بر حسب قیمت سایه ای
۸۲۶۴۸۰۸	۲۳۵۴۱۸۴۰	۵۴۳۷۰۳۲		روش نسبی
-۱۱۰۳۱۷۱۷	-۴۷۰۰۰۰۰	-۲۶۶۸۴۵	-۶۰۶۴۸۷۲	روش مطلق
-۸۰۲۸۸۷۲	-۳۵۴۱۸۴۰	۲۱۲۹۶۸		روش نسبی

ماتریس تحلیل حساسیت برای یک هکتار ذرت دانه ای

سود	هزینه ها		درآمد	
	نهاده های قابل تجارت	منابع داخلی		
-۱۰۹۰۵۰۰۰	۶۰۲۱۰۰۰	۱۴۷۵۴۰۰۰	۹۸۷۰۰۰۰	برحسب قیمت بازاری
۲۱۳۰۹۲۰	۷۷۳۹۹۱۲	۱۸۴۵۴۰۰۰	۲۸۳۲۴۸۳۲	برحسب قیمت سایه ای
۵۱۶۰۶	۷۰۷۷۴۳۴		۲۵۵۸۳۰۴۰	روش نسبی
-۱۳۰۳۵۹۲۰	-۱۷۱۸۹۱۲	-۳۷۰۰۰۰۰	-۱۸۴۵۴۸۳۲	روش مطلق انحراف
-۱۰۹۵۶۶۰۶	-۱۰۵۶۴۳۴		-۱۵۷۱۳۰۴۰	روش نسبی

ماتریس تحلیل حساسیت برای یک هکتار گوجه فرنگی

سود	هزینه ها		درآمد	
	نهاده های قابل تجارت	منابع داخلی		
۶۲۰۰۰۰۰۰	۳۲۲۰۰۰۰۰	۳۵۸۰۰۰۰۰	۱۳۰۰۰۰۰۰۰	برحسب قیمت بازاری
۵۰۸۷۰۷۰۶۰	۱۱۴۸۲۹۴۰	۴۴۸۰۰۰۰۰	۵۶۴۹۹۰۰۰۰	برحسب قیمت سایه ای
۴۵۴۸۱۸۸۳۳	۱۰۶۸۱۱۶۷		۵۱۰۳۰۰۰۰۰	روش نسبی
-۵۵۲۱۶۰۶۰	۲۰۷۱۷۰۶۰	-۹۰۰۰۰۰۰	-۴۳۴۹۹۰۰۰۰	روش مطلق انحراف
-۵۰۵۴۸۸۳۳	۲۱۵۱۸۸۳۳		-۳۸۰۳۰۰۰۰۰	روش نسبی

ماتریس تحلیل حساسیت برای یک هکتارخیار

سود	هزینه ها		درآمد	
	منابع داخلی	نهاده های قابل تجارت		
۴۹۰۰۰۰۰۰	۳۵۲۰۰۰۰۰	۳۵۸۰۰۰۰۰	۱۲۰۰۰۰۰۰۰	برحسب قیمت بازاری
۲۱۱۵۱۷۷۹۹	۱۰۶۳۹۹۷۶	۴۴۸۰۰۰۰۰	۲۶۶۹۵۷۷۷۵	برحسب قیمت سایه ای
۱۸۶۱۹۶۴۲۰	۱۰۱۲۰۳۳۰		۲۴۱۱۱۶۷۵۰	روش نسبی
-۱۳۰۲۹۷۷۹۹	۲۴۵۶۰۰۲۴	-۴۱۲۲۰۰۰۰	-۱۴۶۹۵۷۷۷۵	انحراف روش مطلق
-۱۰۴۹۷۶۴۲۰	۲۵۰۷۹۶۷۰		-۱۲۱۱۱۶۷۵۰	روش نسبی

ماتریس تحلیل حساسیت برای یک هکتارهندوانه

سود	هزینه ها		درآمد	
	منابع داخلی	نهاده های قابل تجارت		
۷۲۰۰۰۰۰۰	۱۸۲۸۰۰۰۰	۳۴۷۲۰۰۰۰	۱۲۵۰۰۰۰۰۰	برحسب قیمت بازاری
۱۷۳۷۱۶۳۸۷	۶۲۰۵۴۸۸	۴۳۷۲۰۰۰۰	۲۲۳۶۴۱۸۷۵	برحسب قیمت سایه ای
۱۵۲۵۴۵۰۴۰	۵۷۲۸۷۱۰		۲۰۱۹۹۳۷۵۰	روش نسبی
-۱۰۱۷۱۶۳۸۷	۱۲۰۷۴۵۱۲	-۹۰۰۰۰۰۰	-۹۸۶۴۱۸۷۵	انحراف روش مطلق
-۸۰۵۴۵۰۴۰	۱۲۵۵۱۲۹۰		-۷۶۹۹۳۷۵۰	روش نسبی

ماتریس تحلیل حساسیت برای یک هکتار بادمجان

سود	هزینه ها		درآمد	
	نهاده های قابل تجارت	منابع داخلی		
-۶۵۵۰۰۰۰۰	۴۴۹۲۰۰۰۰	۵۰۵۸۰۰۰۰	۳۰۰۰۰۰۰۰	برحسب قیمت بازاری
-۱۵۴۹۷۶۸۸	۷۹۰۴۹۳۸	۶۸۸۰۰۰۰۰	۶۱۲۰۷۲۵۰	برحسب قیمت سایه ای روش مطلق
-۲۰۸۴۳۱۰۷	۷۳۲۵۶۰۷		۵۵۲۸۲۵۰۰	روش نسبی
-۵۰۰۰۲۳۱۲	۳۷۰۱۵۰۶۲	-۱۸۲۲۰۰۰۰	-۳۱۲۰۷۲۵۰	انحراف روش مطلق
-۴۴۶۵۶۸۹۳	۳۷۵۹۴۳۹۳		-۲۵۲۸۲۵۰۰	روش نسبی

بحث و نتیجه گیری

- ۱- با توجه به دو شاخص NSP و DRC، کشت گندم آبی، ذرت دانه ای آبی، گوجه فرنگی آبی، خیار آبی، هندوانه آبی دارای مزیت نسبی ولی بادمجان آبی فاقد مزیت نسبی در شهرستان دزفول می باشد.
- ۲- شاخص ضریب حمایت اسمی از نهاده برای محصولات گندم آبی (طبق روش نسبی برابری قدرت خرید ارز) گوجه فرنگی، خیار، هندوانه، بادمجان بزرگتر از یک بوده و بیانگر این واقعیت است که به تولیدکننده این محصولات در بکارگیری نهاده های قابل تجارت، مالیات غیرمستقیم پرداخت می شود و برای ذرت دانه ای و گندم آبی (طبق روش مطلق برابری قدرت خرید ارز) به کشاورز یارانه ی غیرمستقیم می رسد.
- ۳- شاخص ضریب حمایت موثر برای همه محصولات کمتر از یک بوده و نشاندهنده این است که مداخله دولت به زیان تولید محصولات می باشد.
- ۴- شاخص ضریب حمایت اسمی از محصول نشان می دهد که تمامی محصولات مورد بررسی از حمایتی برخوردار نبوده و به تولیدکنندگان مالیات غیرمستقیم تعلق می گیرد.

پیشنهادات

- ۱- با توجه به سهم عمده ی هزینه منابع غیرمبادله ای داخلی در هزینه های تولید، به خصوص هزینه نیروی کار، زمین و آب، کوشش شود در سیاستگذاری ها افزایش بهره وری این نهاده ها، به منظور کاهش و بهبود شاخص هزینه منابع داخلی در اولویت قرار گیرد.
- ۲- دولت با اعطای تسهیلات هدفمند به کشاورزان و نظارت بر مصرف آنها، می تواند انگیزه لازم برای کشت را ایجاد کند.
- ۳- گسترش سطح زیرکشت محصولاتی که دارای سود آوری خالص اجتماعی مثبت هستند، در اولویت قرار گیرند.
- ۴- گسترش سطح زیر کشت محصولاتی که دارای مزیت نسبی تولیدی و صادراتی هستند، در اولویت قرار گیرند.

منابع

- ۱- آمارنامه و سایت بانک مرکزی ایران، سال ۹۱-۹۰
- ۲- اردستانی، مریم و ماندانا طوسی (۱۳۸۹)، بررسی مزیت نسبی محصولات زراعی منتخب در ایران، فصلنامه اقتصاد کشاورزی و توسعه، ۱۸(۶۹): ۴۲-۱۹.
- ۳- اردستانی، مریم و ماندانا طوسی (۱۳۸۸)، بررسی مزیت نسبی محصولات زراعی صنعتی در ایران، فصلنامه اقتصاد کشاورزی و توسعه، ۱۷(۶۷): ۱۵۴-۱۳۵.
- ۴- اکبری، احمد (۱۳۸۷)، بررسی مزیت نسبی محصولات کشاورزی استان اصفهان، مجله پژوهشی دانشگاه اصفهان، ۳۱(۳): ۲۰-۵.۸
- ۶- سازمان خواروبار جهانی، (F.A.O). هزینه و قیمت جهانی محصول گندم و نهاده های آن ۲۰۱۲-۲۰۱۱.
- ۷- صندوق جهانی پول، آمار و اطلاعات در مورد شاخص CPI، سال ۲۰۱۱.
- ۸- مظهري، محمد و کرباسی، علیرضا و همکاران (۱۳۸۸)، تعیین مزیت نسبی محصولات عمده زراعی در استان کرمان، فصلنامه اقتصاد کشاورزی و توسعه، ۱۷(۶۵): ۱۵-۱.
- ۸۵- شناسایی و تعیین پتانسیلها و قابلیت های تولیدی استان خراسان رضوی در بخش کشاورزی، سازمان جهاد کشاورزی استان خراسان رضوی.
- ۹- نظام صنفی کشاورزان دزفول، آمار و اطلاعات هزینه و مقدار مورد نیاز نهاده ها برای کشت یک هکتار محصولات مورد بررسی.
- ۱۰- وزارت جهاد کشاورزی، نشریه آمارنامه کشاورزی، سال های مختلف، اداره کل آمار و اطلاعات.

11-Anonymous, (2001). Policy analysis study: Egypt. Comparative advantage and competitiveness of major crops. Food and Agriculture Organization of the United Nation.ge

12-Mohaty,s. Ch.Fang and j.Chaundhary (2002), assessing the competitiveness of Indian cotton production: a policy and lysis matrix approach, center of agriculture and Rural Development Iowa State university, working paper 02-wp 301.

13-Pearson, Scotte A. and C. Gotsch (2003), Application of policy analysis matrix in Indonesian agriculture.

14- Zhong, F., Zhigang , Xu. and Fu. L. (2002). Regional comparative advantage inChina, s grain crops, ACIAR China Grain Market Policy Project Paper No.1.(ISSN9866-1441, ISBN073137440) .